

Reactie op feitelijke onjuistheden in het opiniestuk “Wetenschappers laten zich gebruiken als de fossiele verhalenvertellers” door Hiske Arts.

NB: Deze reactie is aan Hiske Arts gezonden in reactie op haar oorspronkelijke stuk. Het gepubliceerde artikel is door Hiske licht gemodificeerd. Daardoor komen sommige quotes hieronder niet woordelijk overeen met de gepubliceerde versie.

Reactie: Sanne Akerboom, Gert Jan Kramer, Iris Kruijnen, Maarten Flinkenflogel

Passages ten aanzien van de samenstelling van SIL

Het Sustainable Industry Lab is een samenwerkingsverband van Nederlandse wetenschap, bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke en natuurorganisaties. Wie op vrijwillige basis, dus zonder vergoeding, en op persoonlijke titel lid zijn van SIL is te lezen op de website van SIL. Het gaat om in totaal ± 50 leden van een grote hoeveelheid verschillende organisaties. Het aantal niet-academische leden betreft ongeveer de helft, waarvan het aantal mensen dat werkt voor een fossiel bedrijf een kleine minderheid betreft.

Het klopt dat SIL financieel ondersteund wordt door de fossiele industrie. Dat is op de volgende manier geregeld: SIL wordt financieel ondersteund door het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) met een subsidie van EUR 700.000 voor vijf jaar tussen 2021 en 2025. Daarnaast verstrekt een consortium van vijf belangenvertegenwoordigers voor diezelfde vijf jaren een subsidie van totaal EUR 100.000. Van die EUR 100.000 wordt een klein deel voldaan door VEMOBIN en ELEMENT NL. Het overige bedrag wordt voldaan door belangenvertegenwoordigers van grootverbruikers van water en energie, grote werkgevers en de chemische en papierindustrie.

Bij elke activiteit die SIL onderneemt, worden de leden en verscheidene niet-leden betrokken. Deze betrokkenheid betreft altijd een diverse afspiegeling van het type organisatie: wetenschap, bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke en natuurorganisaties.

Zo is het rapport waarin dit stuk refereert opgesteld door mensen die werkzaam zijn bij wetenschap en onderzoek, natuurorganisaties, bedrijven en belangenorganisaties. Dit is een divers gezelschap. Hier is bewust voor gekozen. Hierbij worden zowel de belangen van de bedrijven en het belang van het klimaat vertegenwoordigd met als doel om tot werkbaar advies en strategieën te komen.

De volgende passage in de opinie is dan ook feitelijk onjuist: *“De sterke bedrijfsbelangen van het merendeel van de leden in het consortium roept vragen op over de onafhankelijkheid van de adviezen. Wanneer spreekt het bedrijfsbelang, en wanneer spreekt het belang van het klimaat? Het is niet te ontwarren, en daarmee onwenselijk.”*

Er is geen sprake van een merendeel van leden uit het bedrijfsleven in het consortium. Het overgrote deel is juist academisch. En samen met de leden van de overheden en maatschappelijke organisaties komt dus ongeveer 70% van de SIL leden niet uit het bedrijfsleven. Daarbij is het onze overtuiging dat als je echte verandering teweeg wil brengen in de verduurzaming van de industrie, je dezelfde industrie wel zal moeten betrekken.

Wat betreft de financiering van SIL wordt er zeer selectief gebruik gemaakt van informatie. Een weergave van het volledige feitencomplex zou wat ons betreft in ieder geval de relatieve financiële bijdrage vanuit de fossiele partijen t.o.v. de bijdragen van de rest van de partijen bevatten, eventueel aangevuld met een inzicht in de verhoudingen van de ledenaantallen.

Passages ten aanzien van het Rapport Groene keuzes voor de Nederlandse basisindustrie

De samenvatting op de eerste pagina van dit rapport geeft expliciet het volgende aan: *Dit rapport schetst hoe de Nederlandse basisindustrie in 2050 klimaatneutraal en circulair kan produceren.* Dit wordt ook herhaald in de laatste paragraaf van het rapport, waar inderdaad een opmerking wordt gemaakt over een mogelijke productieplicht voor industrie: *Een eerlijke energietransitie eist dat Nederland naast een belofte voor terugdringen van de emissies ook een productiebelofte doet. De analyse in dit rapport heeft laten zien dat de wens voor een klimaatneutrale en circulaire wereld een beroep op Nederland inhoudt om een stevig aandeel te nemen in klimaatneutrale productie in een circulaire economie.*

Het opiniestuk behandelt dit rapport en deze passage als volgt:

“Zo is de hoofdconclusie van een van de rapporten van het Sustainable Industries Lab dat Nederland een “productiebelofte” moet instellen voor de basisindustrie, een conclusie die ongetwijfeld in goede aarde valt bij de industrie zelf. Deze uitkomst wordt door de aan de Sustainable Industries Lab verbonden wetenschapper hoogleraar Energy & Resources Gert Jan Kramer ook volop uitgedragen in media-interviews. Een productiebelofte betekent in de praktijk dat de industrie, die in grote getale in Nederland opgekomen is vanwege het goedkope gas uit Groningen, moet kunnen blijven rekenen op fossiele subsidies en belastingvoordelen. Dit gaat ten koste van duurzame en circulaire industrieën die daar niet tegenop kunnen concurreren en dus het onderspit delven. Een andere groep wetenschappers is daarom tot de eindconclusie gekomen dat Nederland zijn schaarse ruimte, middelen en energie moet inzetten voor de duurzame industrieën met toekomstperspectief. De samenstelling van het Sustainable Industry Lab maakt het lastig voor te stellen dat dit consortium tot eenzelfde conclusie had kunnen komen.”

Deze passage bevat de volgende feitelijke onjuistheden:

1. Het gehele SIL rapport gaat expliciet over het transformeren van de huidige industrie naar een klimaatneutrale en circulaire productie, en sluit dus wel degelijk aan bij de conclusie van de genoemde andere groep wetenschappers.

2. De productiebelofte die in het SIL rapport wordt gesuggereerd gaat dan ook expliciet, zoals blijkt uit de laatste passage, over productie die klimaatneutraal en circulair is.
3. De veronderstelling dat deze industrie zou moeten kunnen blijven rekenen op fossiele subsidies volgt dan ook op geen enkele manier uit het SIL rapport.
4. De opmerking dat *“Dit [de productiebelofte uit het SIL rapport] gaat ten koste van duurzame en circulaire industrieën die daar niet tegenop kunnen concurreren en dus het onderspit delven.”* klopt dan ook niet. Immers gaat het om klimaatneutrale en circulaire productie. Dit *kan* elkaar niet bijten.
5. De samenstelling van SIL zou het onmogelijk maken om tot eenzelfde conclusies te komen. Zoals het rapport van SIL uiteenzet, is het rapport met een divers gezelschap tot stand gekomen. Dit blijkt uit twee aspecten: 1) op de laatste pagina staat een overzicht van de betrokkenen bij dit rapport en 2) op p. 3 van het rapport blijkt het volgende *“In 2023 hebben we binnen het Sustainable Industry Lab met vertegenwoordigers uit de industrie, overheid en milieubeweging geprobeerd een beeld van een volledig klimaatneutrale en circulaire basisindustrie te schetsen.”* De volledige samenstelling van SIL alsmede de samenstelling van leden die aan het rapport hebben bijgedragen wordt niet behandeld in het opiniestuk. De samenstelling waaraan gerefereerd wordt betreft dan ook een onvolledige weergave.
6. Diezelfde verwijzing naar de conclusies van een ander consortium wijst ook niet op een inhoudelijke tegenstelling van de inhoud van dat rapport tot het SIL rapport. Het SIL rapport bespreekt immers de schaarste aan ruimte, middelen en energie. Zie bijvoorbeeld op p. 8 de volgende passage *“De techniek, het ruimtebeslag en de beschikbaarheid van materialen leggen grote beperkingen op. Nu al zijn de ruimtelijke inpassing en de beschikbaarheid van sommige metalen knelpunten. Duurzame energie is dus een schaars goed.”* Het stelt zelfs de vraag of het nodig of wenselijk is om de industrie in Nederland om te vormen. Ondanks dat het daar – in enige tegenstelling tot de brief waaraan gerefereerd wordt – geen finaal antwoord op geeft, is het SIL rapport op geen enkele manier een pamflet om de fossiele industrie in Nederland te houden, of te ondersteunen.
7. Passages waaruit blijkt dat het SIL rapport geheel en volledig de klimaatneutrale en circulaire productie ondersteunt zijn bijvoorbeeld:

“De Nederlandse basisindustrie is historisch gegroeid, gestimuleerd door het Groningse gas, de ligging in de delta van Noordwest-Europa en de economische dominantie van het Westen. Hoe kan deze industrie klimaatneutraal en circulair worden? Is Nederland daarvoor een gunstige vestigingsplaats? Welk aandeel kan en moet Nederland op zich nemen in de wereldwijde productie van basismaterialen? En wil Nederland dat ook?” P. 2

Tussen pagina 2 en 11 bespreekt het rapport uitvoerig welke technologische opties er zijn om de industrie te verduurzamen.

“De industrie moet daarom haar productieprocessen anders inrichten en rekening houden met die schaarste. Een klimaatneutrale en circulaire

samenleving moet leren leven binnen grenzen. Dat vraagt om keuzes, nationaal, maar ook wereldwijd.” P. 8

Passages ten aanzien van de UU, de commissie en/of het afwegingskader

1) Wat betreft het proces rond het afwegingskader: het bestuur heeft advies gevraagd aan een deskundige commissie en heeft dit advies vervolgens besproken met de decanen en de medezeggenschap. De commissie bestond – buiten de voorzitter om – uit negen leden, waarvan vier met (voormalige) samenwerkingen met fossiel, en vijf zonder. In de gesprekken met decanen en de universiteitsraad zijn verschillende perspectieven, inclusief perspectieven die in dit opiniestuk aan bod komen, op tafel gekomen. Uiteindelijk heeft het bestuur het advies van de commissie grotendeels opgevolgd en daar kwam het kader uit voort waar we nu mee gaan werken. Dat wordt uiteraard te zijner tijd geëvalueerd.

De volgende passage is dus feitelijk onjuist: “Een door de universiteit ingestelde commissie – waarvan de helft van de leden zelf betrokken is bij samenwerking met de fossiele industrie – blijkt zelfs overtroefd te zijn door het bestuur van de Universiteit die het afwegingskader verder verzwakte.”

- Minder dan de helft van de leden van de commissie heeft (voormalige) samenwerkingen met de fossiele industrie.
- ‘zelfs overtroefd’ suggereert dat de commissie een bindend advies had kunnen geven. Dat is niet het geval geweest. Het was vooraf bekend dat de commissie een advies zou uitbrengen wat vervolgens door het bestuur gewogen zou worden.
- Ook ‘verder afzwakken’ doet geen recht aan de werkelijkheid. Het advies is grotendeels overgenomen, op drie punten niet (zie voor meer context de bijlage ‘Info en context toetsingskader fossiel’ in de eerdere mailwisseling).

Dezelfde onjuiste weergave komt later in het stuk nog een keer terug in de zin ‘Maar nog schadelijker is dat de voorzitter van deze commissie aangeeft dat het voorgestelde afwegingskader verder is verzwakt door het bestuur van de Universiteit’.

2) In verschillende passages wordt gesuggereerd dat individuele commissieleden, vanwege hun (voormalige) banden met de fossiele industrie, hun eigenbelang zouden hebben laten meewegen in hun rol. Dit is onjuist, onterecht en bijzonder schadelijk. De voorzitter van de commissie – die zelf niet samenwerkt of heeft gewerkt met de fossiele industrie - heeft er zorgvuldig op toegezien dat alle expertises aan bod kwamen en werden gewogen.

Ook de suggestie dat mensen niet (meer) zelfstandig zouden kunnen nadenken of direct beïnvloed zouden worden door de fossiele industrie, is onterecht, onjuist en schadelijk, en miskent de onafhankelijke positie en wetenschappelijke integriteit van onze onderzoekers, besluitvorming en de wetenschap in het algemeen.

Dit speelt bijvoorbeeld in de zin “Met een commissie die voor de helft bestaat uit mensen die zelf samenwerken met de fossiele industrie was een advies waarin samenwerking mogelijk blijft te verwachten.” En in verschillende verwijzingen naar onderzoekers als “schaakstuk”.

Passages ten aanzien van Gert Jan Kramer

Reactie: Gert Jan Kramer

Onder het kopje “*Alarmistisch*” onderzoek naar methaan’ wordt een stuk van NRC journalist Paul Luttikhuis besproken waarvoor deze mij heeft geïnterviewd. Zijn stuk was een vervolg op een eerder achtergrondstuk in de NRC over LNG. “Volgt NRC hiermee klakkeloos het Europese verhaal, vroeg een lezer zich af.” Paul Luttikhuis vertelde mij dat die lezer Guus Dix was. De vraag die Luttikhuis wil beantwoorden is “Hoe verhoudt zich de pragmatische visie van de EU met het wetenschappelijke perspectief van Robert Howarth?” Het is precies dat, waarop ik gereageerd heb. Ik heb mijn medewerking niet zo zeer verleend als “expert over vloeibaar gas” maar als hoogleraar duurzame energievoorziening die de rol van (en de problemen met) aardgas en LNG in een transitiecontext plaatst. Bij herlezing van het artikel van Paul Luttikhuis ben ik van mening dat het een genuanceerde weergave biedt van het debat, met ruimte voor zowel het wetenschappelijke perspectief als de beleidsmatige overwegingen.

Je schrijft “Nu wijken de resultaten van Howarth onder andere af van eerder berekende gegevens doordat Howarth zich baseert op een in Nature gepubliceerd onderzoek dat kijkt naar satellietmetingen van methaanlekages en niet op zelfrapportages van de industrie. Op basis van een miljoen metingen komt dit onderzoek tot de conclusie dat 2,8 procent van de Amerikaanse gasproductie weglekt. Dit is drie keer meer dan volgt uit de zelfrapportages vanuit de industrie.”

In het in Nature gepubliceerde onderzoek staat: “only 0.05–1.66% of well sites contribute the majority (50–79%) of well site emissions in 11 out of 15 surveys.” Door mij is dat in de NRC als volgt benoemd: „Maar Amerika is laks in de naleving van milieuregels bij de schaliegaswinning. Meer dan de helft van de methaanemissies zijn afkomstig van één procent van de bronnen. Deze cowboys werpen een smet op de hele industrie.” Dat duidt op een systeem met uitschieters en gebrekkige handhaving. De wetenschappelijke constatering is dus niet dat alle bronnen per definitie extreem lekken, maar dat een relatief klein deel van de installaties een groot deel van de uitstoot veroorzaakt. Het is belangrijk dit onderscheid te blijven maken in het debat.

Je noemt dit expliciet *niet*, maar gaat in plaats daarvan door op een ander onderwerp: “Kramer verwijst in het interview met NRC naar een kritisch (niet peer reviewed) commentaar dat hij met collega’s – waarvan een aantal zelf verbonden aan de fossiele industrie – heeft geschreven over een eerder (peer reviewed) onderzoek van Howarth en mede-auteur Jacobson naar blauw waterstof – waterstof dat wordt gemaakt op basis van gas, waarbij de CO₂ die bij productie vrijkomt ondergronds wordt opgeslagen. Ook in deze kritiek draait het in essentie om de vraag of je uitgaat van de nog onbewezen beloften uit de industrie, of uitgaat van de werkelijk gemeten uitstoot.”

In deze tekst wordt gesuggereerd dat ons commentaar minder valide is omdat het ‘niet peer-reviewed’ zou zijn. Hoewel het technisch gezien een ‘comment’ betreft en dus buiten de traditionele peer review om gepubliceerd is, is het wel degelijk onderdeel van een open wetenschappelijke dialoog, inclusief een weerwoord van de oorspronkelijke auteurs. Het commentaar is ondertekend door tientallen experts op dit terrein en gepubliceerd in hetzelfde tijdschrift als het oorspronkelijke artikel. In die zin verdient het dezelfde inhoudelijke beoordeling als andere bijdragen aan dit debat.

Dan volgt deze paragraaf *“Uit interne documenten die door het Amerikaanse Congres zijn opgevraagd, blijkt dat ook Shell zich tegen de uitkomsten van Howarth’s studie naar blauw waterstof heeft verzet. Uit dit strategiestuk blijkt dat Shell niet van plan is om zelf hierop in de media te gaan reageren maar zal verwijzen naar “betrouwbare derde partijen”. Een van die “betrouwbare” derde partijen is ongetwijfeld dit commentaar van Kramer en collega’s, dat exact dezelfde kritiekpunten en cijfers aandraagt als Shell in dit strategiestuk doet.”* Wie dat met een neutrale blik leest zal er niets verkeers in deze feiten zien.

Ik heb echter moeite met de volgende zin: *“Het is zorgwekkend als wetenschappers die nauw verbonden zijn met de fossiele industrie in kranten en wetenschappelijke publicaties de fact check mogen doen van onafhankelijke wetenschappers.”*

De vermelding dat Shell dit commentaar zou gebruiken in haar communicatie doet vermoeden dat onze analyse niet onafhankelijk zou zijn. Ik begrijp dat zorg over beïnvloeding legitiem is, maar ik wil benadrukken dat onze bijdrage gebaseerd is op transparant onderbouwde argumenten. Suggesties dat samenwerking met de industrie per definitie leidt tot partijdigheid gaan voorbij aan de realiteit van veel academisch werk, waarin juist samenwerking – mits open en kritisch – een bron van verdieping kan zijn. Daar hebben we het maandag ook over gehad en dat punt wil graag nogmaals benadrukken.

Je besluit met *“In veel gevallen zal beïnvloeding op een subtiel niveau plaatsvinden, waarin wetenschappers zich automatisch een beetje schikken naar hun samenwerkingspartner. Want dat is namelijk wat je doet in een samenwerking, je beweegt naar elkaar toe.”* Dit wordt door jou vervolgens als problematisch gezien. Ik zie het als het beste wat we hebben in onze samenleving, namelijk dat we met elkaar in gesprek gaan, naar elkaar luisteren en door de aangedragen feiten onze inzicht in complexe materie verbeteren. Daar sta ik voor en daar staat het SIL voor.